

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL KURULUŞ MANTIĞI ÇERÇEVESİNDE YEREL YÖNETİMLER PERSPEKTİFİ: FRANSA VE İNGİLTERE ÖRNEKLERİ

THE PERSPECTIVE OF LOCAL GOVERNMENTS IN THE FRAMEWORK OF THE BASIC ESTABLISHMENT OF THE EUROPEAN UNION: THE SAMPLES FROM FRANCE AND UNITED KINGDOM

Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN

Gümüşhane Üniversitesi, İ.İ.B.F. Gümüşhane / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-3476-8865.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer UĞUR

Gümüşhane Üniversitesi, İ.İ.B.F. Gümüşhane / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-8463-5403.

ÖZET

Avrupa Birliği, 20. Yüzyılın ikinci çeyreğinde ekonomik temelli ortaya çıkan bir yapıdır. Ancak günümüzde siyasi birlik tartışmaları gündemdeki yerini korumakta, AB, demokrasinin, insan haklarının ve diğer evrensel değerlerin yapı taşı olarak görülmektedir. Nitekim birliğin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde devamlı işbirliğine, sinerjiye ve katılımcılığa vurgu yapıldığı görülmektedir. Günümüzde AB'nin sözü edilen alanlarda önem verdiği en önemli konuda üye devletler ve vatandaşlar düzeyinde ortak bir aidiyet bilinci geliştirmek ve bunu birlik düzeyinde yaymaktır. Bunun için AB, yerel yönetimleri demokrasinin bir hücreci olarak görmekte ve halkı yerel siyasete katmanın yollarını aramaktadır. AB için yerel yönetimler, birliğe olan hukuk devletinin, demokratik meşruiyetin ve temsilin gerçekleştirilmesinde temel bir mekanizmadır. Bu çalışmada, AB'nin kuruluş mantığı çerçevesinde yerel yönetim anlayışı üzerinde durulmak istenmektedir. Bunun için de öncelikle AB'nin tarihsel gelişimi ve organları açıklanmış, daha sonrasında yerel yönetim sistematığı değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada birliğe üye olan Fransa ve İngiltere yerel yönetim geleneği ve yapısı bağlamında da açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Yerel Yönetimler, Perspektif, Fransa, İngiltere.

ABSTRACT

The European Union is an economic base that emerged in the second quarter of the 20th century. Today, however, discussions of political unity remain on the agenda, and the EU is seen as the building block of democracy, human rights and other universal values. As a matter of fact, when the historical development process of the union is examined, it is seen that it emphasizes the continuous cooperation, synergy and participation. Nowadays, the most important issue that the EU attaches importance is to develop a common sense of belonging at the level of member states and citizens and to spread it at the level of unity. To this end, the EU sees local governments as a cell of democracy and seeks ways of laying people in local politics. For the EU, local governments are a fundamental mechanism for the realization of democratic state, democratic legitimacy and representation. In this study, it is aimed to focus on local government understanding within the framework of the establishment logic of the EU. For this purpose, the historical development and organs of the EU were first explained and then the local government systematic was evaluated. In addition, in the study, explanations were made in the context of French and UK local government tradition and structure.

Keywords: European Union, Local Governments, Perspective, France, UK.

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik temelli oluşmaya başlayan, ancak daha sonrasında sosyal ve siyasal boyutlarla gelişme gösteren uluslararası bir oluşum olarak

değerlendirilmektedir. Birliğin temel kuruluş mantığına bakıldığında daha çok serbest pazar, hukukun üstünlüğü ve demokrasi üzerine kurgulandığı görülmektedir.

AB, kuruluşundan günümüze bir dizi antlaşma ve resmi düzenleme ile gelişmektedir. Bu oluşumlarla istikrarlı bir biçimde genişleme ve derinleşmesini sürdüren AB, belli başlı evrensel değerlerin ve katılımcı mekanizmaların savunucusu konumundadır.

AB, günümüzde bir demokrasi platformu olarak görülmekte ve bunu da siyasal karar alma süreçlerini halka yakınlıştırarak sağlamaktadır. Bu hizmetin yerine getirilmesinde en önemli yönetsel birimler ise hiç kuşkusuz yerel yönetimlerdir. Nitekim AB de yerel yönetimlere ve demokratik niteliklerine kuruluşundan günümüze büyük önem vermiş ve birlik hukukuna rağmen üye ülkelere belirli bir yönetim sistemi dayatmamıştır. Tüm üye ülkeler birlik kurucu antlaşmalarına ve hukukuna aykırı olmamak üzere kendi kültür ve geleneklerine göre bir yerel yönetimi modeli kurabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, AB’de gelişim sürecine bağlı olarak yerel yönetimlerin önemini ve işleyiş perspektifini ortaya koymaktadır. Ayrıca bunun ortaya konması için de iki farklı siyasi geleneğe sahip olan Fransa ve İngiltere yerel yönetim modelleri çalışmada örneklenmiştir.

Bu çalışmada birinci bölümde AB’nin ekonomik ve siyasi temelleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde birliğin temel organları öz olarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde birlik siyasi ve ekonomisine damga vuran belirli anlaşmalar ve düzenlemeler belirtilmiştir. Dördüncü bölümde AB’nin temel yerel yönetim mantığı ifade edilmiştir. Beşinci bölümde de Fransa ve İngiltere yerel yönetim gelenek ve yapıları analiz edilmiştir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE EKONOMİK VE SİYASİ ENTEGRASYONUN TEMELLERİ

Avrupa bütünleşmesi fikrinin geçmişi, çok eski tarihlere kadar dayanmaktadır Avrupa kıtası üzerindeki ülkelerin tek bir çatı altında toplanmasına yönelik ilk çalışmalar Ortaçağ’da çıkmıştır. Uluslararası uyuşmazlıkların ortadan kaldırılması için Avrupa’da bir mekanizmanın oluşturulmasının gerekliliği birçok düşünür tarafından vurgulanmış, böylelikle barışın kalıcı olacağı ifade edilerek bu yönde planlar sürekli üretilmiştir (Hacitahiroğlu, 2006: 3).

Avrupa’nın ekonomik ve siyasal birliği fikri her ne kadar İkinci Dünya Savaşı ertesinde hukuken kurumsallaşmış olsa da, “Avrupa fikri”nin tarihi Büyük Karl’a (768-814) kadar geri gitmektedir. Bu kültürel-tarihi miras dolayısıyla ki, bugün AB, Büyük Karl’ın hüküm sürdüğü kent olan Aachen’de her yıl bir Avrupa Barış Ödülü vermektedir. Diğer yandan 19 Eylül 1946’da Winston Churchill’in Zürich’te yaptığı Avrupa konuşması, bir “Avrupa Birleşik Devletleri” kurulması fikriyle, bugünkü Avrupa siyasal bütünleşmesinin köşe taşlarından birisi olarak görülmektedir (Göztepe, 2008: 77-78). Belirtildiği şekliyle, AB, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra oluşan şartların bir ürünü sayılabilmektedir. 25 yıllık bir dönem içinde iki dünya savaşına sahne olan Avrupa’da yeni bir savaşı önlemenin yöntemleri araştırılırken o yıllardaki Fransa Dışişleri Bakanlığı’ndan Robert Schuman ilginç bir fikir ortaya atmıştır. Ülkelerin savaş gücünün temelini oluşturan kömür ve çeliğin üretimi ve kullanımı devletler üstü bir kurum tarafından düzenlenmeli ve denetlenmeliydi. Bu fikir büyük destek bulmuştur. Bu amaçla 18 Nisan 1951’de Paris’te, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg’un katılımıyla Avrupa kömür ve çelik topluluğu kuruldu. Daha sonraki yıllarda bu işbirliğinin kapsamı genişletilerek 25 Mart 1957’de nükleer alanda işbirliğini öngören “Euratom” ve bugünkü AB’nin temelini oluşturan “Avrupa Ekonomik Topluluğu” örgütlerini kuran antlaşmalar imzalandı. Daha sonraki yıllarda bu üç kuruluş birleştirildi ve Avrupa Toplulukları adını aldı ve 1992 yılında da Maastricht Antlaşması’ndan sonra AB’ne dönüştürüldü (Bilar, 2018: 294).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT-1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET-1957) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu’ndan (AAET-1957) oluşan Avrupa Toplulukları başlangıçta ekonomik bütünleşmeyi hedef alan bir yapı olarak düşünülmüş ve ekonomik bütünleşme, ulaşılması gereken başlıca hedef olarak belirlenmiştir (Çelik, 2004: 2).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa, ABD-Rusya arasında bir sınır bölge olarak ve bölgesel düzeyde askeri, ekonomik ve siyasi baskılara maruz kalmış, çözümünü hem sosyal hem de bölgesel düzeyde kendisine dönüştürmüştür. Bir Refah Devleti yaratılmış, bölgesel uzlaşma öncelikle ekonomik anlamda Avrupalılaştırma’da bulunmuştur. Böylece Roma Anlaşması sermayenin, malların, hizmetin ve insanların serbest dolaşımına dayanan bir Avrupa ortaya koymuştur. Bu amaçla 1957’de

imzalanan Roma anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) Almanya, İtalya, Fransa ve Benelux¹ devletleri tarafından kurulmuştur (Güngörmüş ve Özönur, 2006: 3).

AB'nin en temel özelliği uluslarüstü (supranasyonel) bir örgütlenme modelini esas almasıdır. Diğer uluslararası örgütlenme modellerine bakıldığında, örgüte üye devletler işbirliği amacı taşıırken, AB'nin uluslarüstü bir örgütlenme modeli olarak entegrasyon (bütünleşme) amacıyla oluşturulduğu görülür. AB, öncelikle ekonomik olarak bütünleşmeyi öngörürken, zamanla Topluluk yapısının temelini oluşturan siyasi bütünleşmeye doğru yönelmiştir (Demir, 2006: 2).

AB ulusüstü bir siyasi yapı olarak egemenliğin kullanılması olan, yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahiptir. Bu örgütte hukuksal düzen, hiyerarşi bakımından ulusal hukuk düzeninin üstünde yer almaktadır. ATAD²'in içtihatları da bu yönde kararları içermektedir. Bu içtihatlar üye devletlerin uymak zorunda olduğu bağlayıcı kararlardır. Divan, "Sui Generis" bir hukuk düzeni öngörürken, üye devletlerin ulusal hukuk düzenlerini yok saymamakla birlikte ulusal hukuk düzenlerini AB'nin öngördüğü ulusüstü hukuk düzenine aykırı olmamak koşulunu getirmiştir. Bu, "Sui Generis" hukuk düzeni, görüldüğü gibi ulusal hukuk kurallarına göre üstün ve öncelikli niteliklere sahiptir. Ayrıca üye ülkelerin ulusal hukuklarına da dahil sayılmaktadırlar. Daha açık bir ifade ile bu kurallar üye ülkelerde iç hukuk kuralları ile birlikte direkt olarak uygulama özelliği göstermektedir (Demir, 2006: 4).

AB'nin siyasi yapısının temel organı olan, AB Parlamentosu, demokrasi, özgürlük prensipleri üzerine kurulmuştur ve üye devletlerde de ortak prensipler olarak kabul edilen, insan hakları ve temel hakları gözetin, hukukun üstünlüğü ilkesine dayanmaktadır. Parlatentonun AB yasama sürecinde etkin bir role sahip olmaması olarak adlandırılan demokrasi açığını gidermek amacıyla, Avrupa Tek Senedi, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları'nda karar alma sürecinde danışma ve bağlayıcı görüş bildirme yetkisi ile güçlendirilmiştir. Ayrıca, kurucu antlaşmalardan sonra yapılan bu güçlendirici yetkiler sayesinde AB Parlamentosu için insan haklarının korunması ve demokrasinin geliştirilmesi öncelikli konular haline gelmiştir. İnsan hakları ve demokrasinin gelişimi ile ilgili olarak giderek artan bu tutum, AB Parlamentosu'nun da konu ile ilgili artan sorumluluğunu ortaya koymuştur (Emekli, 2008: 136).

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL ORGANLARI

3.1. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu, AT'nin kuruluş yıllarında sahip olduğu sınırlı yetkilerle ve AB'nin seçilerek oluşturulan tek kurumudur. Avrupa Parlamentosu, Avrupa yurttaşlarının temsilcisi olarak kurulduğu yıllardan itibaren yetkilerini artırmaya çalışmış, ancak zaman içinde talep ettiği yetkilerin bir kısmını elde etmeyi başarmıştır (Demir, 2006: 51).

Avrupa Parlamentosu, dünyada Hindistan'dan sonra, 375 milyon seçmen ile en geniş tabanlı demokrasi tarafından şekillendirilen kurumdur (Akçadağ, 2018: 1). Üye devletlerin ulusal parlamentolarıyla benzer yetkilere sahip olan Avrupa Parlamentosu, AB halklarının demokratik siyasi iradesini temsil etmektedir. 1979'dan bu yana tek dereceli genel seçimle 5 yıl için iş başına gelen Avrupa Parlamentosu'nun sorumlulukları, Komisyon tarafından yapılan mevzuat önerilerini Konsey'e de danışarak (danışma yöntemi, işbirliği yöntemi, ortak-karar yöntemi, Parlamento'nun uygunluk görüşü) yasalaştırmaktır. Ayrıca her yıl Aralık ayında AB bütçesini onaylamaktadır. 1986'da kabul edilen Avrupa Tek Senedi, mevzuat önerilerinin Komisyon'un aktif katılımıyla Parlamento ve Konsey tarafından iki kez görüşülmesini içeren bir işbirliği usulü getirerek Parlamento'nun yetkilerini arttırmıştır. Maastricht Antlaşması ile bir adım daha ileri gidilerek Parlamento'ya daha geniş kapsamlı yasama yetkileri verilmiştir (Tribeca, 2018: 1).

3.2. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi; üye devletlerin Devlet ve Hükümet Başkanları'ndan, kendi Başkanı'ndan ve Komisyon Başkanı'ndan oluşmaktadır. Ayrıca, devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı Konsey'den başka, her bir üyeden ilgili bakanın katılımıyla toplanan ve temsil ettikleri üye ülkeler arasındaki ulusal

¹ Benelüks, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un coğrafi olarak birlikteliğini ifade eden, politik ve resmi bir işbirliği temeline oturan birliktir.

² Avrupa Toplulukları Adalet Divanı.

çıkarların uzlaştırıldığı Bakanlar Konseyi de söz konusudur. Bu Konsey görünürde tek bir tüzel kişiliğe sahip gibi gözükse de pratikte her bir bakanlar konseyi farklı işlevsel alanlarla ilgilenen farklı birçok konseyden oluşmaktadır. Nitekim her bir konseye ilgili bir bakan katılmaktadır. Görevleri, AB'nin kalkınması için gerekli güdülenmeleri sağlamak ve genel siyasi yönelimler ile öncelikleri belirlemektir. Avrupa Konseyi toplantılarının yapılması fikri 1957-1969 yılları arasında yapılan toplantıların sonucu olarak 1969 yılında gerçekleştirilen Lahey Zirvesi'ne dayanmaktadır. 1974 yılında Paris'te varılan antlaşma sonucu Zirve toplantılarının kurumsallaşmasına ve bu toplantılara Avrupa Konseyi toplantısı adı verilmesi kararlaştırılmıştır. İlk resmi Konsey toplantısı da 1975 yılında Dublin'de yapılmıştır (Mindek, 2008: 24). AB Konseyi, günümüzde AB Parlamentosu ile birlikte temel karar alma (decision making) organı temsil etmektedir. AB Konseyinin bu yetkisinden dolayı da çok fazla eleştiril almaktadır. Zira seçilmiş parlamento karşısında doğrudan devletleri temsil eden bir kurumun elinde olması demokrasiyle bağdaşmadığı belirtilmektedir.

3.3. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu; girişim, uygulama, yönetim ve denetim yetkilerine sahip bağımsız bir organdır (Demir, 2006: 62). Komisyon, AB'nin yürütme organı olup, ortak pazarın işlemlerinden ve entegrasyonun gelişiminden sorumludur. Ayrıca Birliğin kurucu antlaşmalarının korunmasından ve antlaşmaların üye ülkelerdeki uygulanışının denetiminden de sorumludur. Mevzuata aykırı kararların iptali için Avrupa Adalet Divanı'na başvuru hakkı Birlik adına Komisyona verilmiştir. Konseye yapılan tam üyelik başvurularında da yine Komisyon görüşünün alınması gerekmektedir (Özer, 2006: 33).

3.4. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD)

AB, kurulluğundan günümüze kadar kurucu antlaşmalarla Avrupa düzeyinde bir hukukun düzenini oluşturmuş ve oluşturulan bu hukuk düzeni çerçevesinde gerek AB kurumlarının, gerekse üye ülkelerin hareket etmesini amaçlamıştır (Baykal, 2004). Her hukuk düzeninde olduğu gibi AB'de de zaman zaman benimsenen düzenlerine uygun hareket etmeyen AB kurumları, üye ülkeler ya da AB vatandaşları olabilmektedir. İşte bu gibi durumlarda AB, ATAD'ı kurucu antlaşmalar çerçevesinde bir yargı organı olarak belirlemiş ve anlaşmalar çerçevesinde yetkilendirmiştir. Elbette bu yetkilendirme ulus-devletlerde olduğu gibi bir yetkilendirme olmamakla birlikte, anlaşma hükümlerine aykırılık oluşturan durumlar için geçerlilik göstermektedir. Diğer yandan ATAD'ın yetkisinin yukarıda sayılan AB organları gibi idari ve yasal düzenlemeleri hazırlama ve yapma yetkisine sahip olmasından çok bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan hukuksuzlukları tespit etmesi ve bu çerçevede gerekli yargılamaları yapmakla ilgilidir. Bu çerçevede, her ne kadar yasal düzenlemelerin içinde doğrudan yer almasa da, ATAD bunların uygulanma sürecinde etkin bir görev üstlenmektedir.

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SİYASET VE YÖNETİMDE REFORM İLE İLGİLİ TEMEL DÜZENLEMELER

4.1. Maastricht Antlaşması

Maastricht Antlaşması, Kurucu antlaşmalarda revizyon yapan ve bir takım kriterlere dayanan bir antlaşmadır. AT, AB'ne dönüşmüş, ortak pazar, serbest işgücü dolaşımı gibi konular gerçekleşmiştir. Coğrafi genişleme Avrupa'nın kendi içindeki doğu-batı ayırımını giderecek şekilde Avrupa geneline yayılırken, siyasi ve sosyal öğeler birlik içi antlaşmalara dahil edilmiştir. Ekonomik açıdan bakıldığında ise 1986'da Tek Senet'in imzalanmasıyla Ekonomik ve Parasal birliğe giden yol açılmış, Maastricht antlaşması ile 1999'a kadar tek paraya geçilmesi karara bağlanmıştır. Bu anlaşma Avrupa içindeki iki kutuplu sistemin de son bulmasını sağlamış, topluluğun dış politika alanındaki yetersizliği göz önüne alınarak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) birliğin sütunları arasına katılmıştır. Siyasi birlik 1990'a kadar Soğuk Savaş'ın belirlediği sınırlar içinde kaldığından oluşturulamamış, fakat topluluk ruhu ve bilincinin kaybolacağı endişesi ile Maastricht Antlaşması bir vesile olarak algılanmıştır. Böylece; "Avrupa Vatandaşlığı" kavramı olarak belirmeye başlamıştır (Güngörmüş ve Özönur, 2006: 6).

4.2. Kopenhag Kriterleri

Avrupa Konseyi, 22 Haziran 1993 tarihinde yaptığı Kopenhag Zirvesi'nde, AB'ne adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyelik öncesinde karşılaması gereken, kriterleri siyasi/politik, ekonomik ve topluluk mevzuatına uyum, başlıkları altında belirlemiştir. Topluluk müktesebatına uyum

kriterleri: AB'nin siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini çek etmek; AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak; Gümrük Birliği, malların serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı gibi ortaklık antlaşmalarında belirtilen şartlara uyum sağlamak olarak ifade edilmiştir (Çağlan, 2002: 67).

21-22 Haziran 1993 tarihlerinde Kopenhag'da gerçekleştirilen zirvede Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin birliğe dahil olabilecekleri yönünde çok önemli bir karar alınmıştır. Söz konusu zirvenin sonuç bildirgesinde tam üyelik için gerekli siyasi ve ekonomik koşullar tespit edilmiştir. (Acar, 2001: 115).

4.3. Amsterdam Antlaşması

Amsterdam Antlaşması, 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak, 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. AB ve AT Antlaşmaları'nı yeniden numaralandırarak, değişiklikler getirilmiştir. AB ve AT Antlaşmaları'nın konsolide halleri de Amsterdam Antlaşması'na eklenmiştir. Amsterdam Antlaşması, AB Antlaşması'nın maddelerini değiştirmiştir. Amsterdam'da 1 Ocak 1999 tarihinde tek para birimi Euro'ya geçilmesi teyit edilmiştir. Adalet ve İçişleri Politikası, Amsterdam Antlaşması ile "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı, Cezai Meselelerde Polis ve Adli İşbirliği" olarak değiştirilmiştir. İnsanların serbest dolaşımı, suçla mücadeleyle yönelik tedbirler ve hukuki konularda adli işbirliği önlemleri tesis edilmiştir. Amsterdam Antlaşması'yla gerek üye devletler gerekse yakın ilişkide bulunduğu devletler açısından demokrasi ve insan hakları ilkelerine uymayan devletlere yeni yükümlülükler getirilmiştir (Emekli, 2008: 64).

4.4. Lizbon Antlaşması

Maastricht Antlaşması'ndan sonra AB'nin kurumsal gelişiminde önemli gelişmeler olmuştur. Fakat AB'nin yapısı, son olarak 2007'de imzalanan Lizbon Antlaşması ile düzenlenmiştir. 2004 yılındaki genişleme dalgasının yanında, AB'nin dinamik yapısındaki değişim ihtiyacını karşılamak adına oluşturulan AB anayasasının kabul edilmemesi üzerine Maastricht'ten sonraki gelişmeleri göz önüne alınarak AB'nin günümüzdeki yapısına kavuşturulması söz konusu olmuştur (Kaygısız, 2012: 96-100). Lizbon Antlaşması, genişleyen AB'nin demokratik meşruiyetini artırmak, karar alma süreçlerini hızlandırmak, AB'nin uluslararası sistemde bir aktör olarak kapasite ve kabiliyetini yükseltmek için birtakım kurumsal ve politik değişiklikleri yaparak üye ülkeler arasında gerek yerel, gerek ulusal, gerekse AB düzeyindeki işbirliğini yeniden düzenlemiştir.

5. AVRUPA BİRLİĞİNDE YEREL YÖNETİMLERİN KÜLTÜREL VE YÖNETSEL MANTIĞI

AB örgütlenmesinin hem başlangıç motivasyonu hem de nihai hedefi olan bütünleşme süreci ile birlikte, AB ülkelerinin yönetim yapı ve anlayışları gözle görülür bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde, Birlik ülkelerinin siyasi ve yönetsel sistemlerinin yanı sıra, yerel ve bölgesel yönetimlerinin de belirgin bir dönüşüm geçirdiği ve yeniden düzenlendiği görülmektedir (Kerman, 2009: 276).

AB ulus-üstü ve hükümetler arası organları bünyesinde barındıran karma bir sistemdir. Şu da çok açıktır ki, bu denli karmaşık bir sistem vatandaşların yabancılaşmasını önleyici ve bu sistemin idaresinde yaşayan insanların katılım taleplerini tatmin edici bir demokratik yönetimi gerekli kılmaktadır. Bu noktada belki en önemli mesele, halkların günlük hayatlarını belirleyen kurumlarda temsil seviyesini artırmak olmalıdır. En az birincisi kadar önem taşıyan bir diğer husus da sözü edilen bu kurumların hayatlarına etki yapan halk tarafından nasıl ve ne ölçüde politik hesap verilebilirliğe tabi tutulabileceği meselesidir (İnan ve Güner, 2006: 360).

Tüm Avrupa ülkelerinde yapılmış olan bir anketin sonuçlarına göre, Avrupalıların büyük bir çoğunluğu (%85-87), kendilerini Avrupa yurttaşı olmaktan çok, buldukları yörenin ve kentin hemşehrileri olarak görmek eğilimindedirler. Bu da göstermektedir ki, Avrupalıların kültürel ve siyasi kimliklerinin kökeni esas olarak kentlerde, kasabalarda ve bölgelerdedir, yani yerel birimlerdedir. Bu nedenle de AB'nin gerçekleşmesinde en uygun ortamı kent ve bölge halkı temsilcilerinin sağlayabileceği görüşü yaygındır (Keleş, 2009: 84).

AB'nde tek bir yerel yönetim sistemi olmamasına rağmen, AB genelinde yerel yönetimlere özgü ortak özellikler bulunmaktadır. Merkezi hükümetlerle yerel yönetimler arasında belirlenmiş bir alt-üst ilişkisi

yoktur. Avrupa Konseyi tarafından 1985 yılında kabul edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlere kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı tanımaktadır (Ağırbaş, 2008: 104).

AB ölçeğinden bakıldığında ise özellikle yaşanan genişleme dalgaları sonucunda Birlik düzeyinde mali açıdan yaşanan problemler ve dünya konjonktüründe etkili olan iki petrol krizi ile beraber daha güçlü bir ekonomik yapıya gereksinim duyulmaya başlanmıştır. 1970’li yıllardan itibaren bölgesel kalkınmanın önem kazanması ile beraber Birlik düzeyinde genişlemelerin neden olduğu mali sorunları aşabilmek ve küresel ölçekte sahip olunan stratejik önemi devam ettirebilmek için yerel ve bölgesel düzeyde etkin yönetim mekanizmalarını hayata geçirecek önlemler alınmaya başlanmıştır (Ergün, 2006: 32).

AB, üye ülkeleri çeşitli derecelerde bağlayan kendisine özgü hukuk kurallarına sahiptir. Birlik içerisinde uygulanan ortak politikalar, üye ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapıları üzerinde çok yönlü etkilerde bulunmaktadır. Üye ülkelerin yerel ve bölgesel yönetimleri de bu politikalardan önemli ölçüde etkilenmektedir. AB’nin kuruluşundan itibaren, güçlü ve birleşik bir Avrupa’nın yerel yönetimleri zayıflatacağı ve ortadan kaldıracabileceği korkusu sürekli var olmuştur. Yerel birimler, sahip oldukları yetkilerin Brüksel’e aktarılacağından hep kaygı duymuşlardır. Duyulan bu kaygıları gidermek ve demokratik bir yapı oluşturmak amacıyla Maastricht Antlaşması’nda hem subsidiarity ilkesine, hem de Bölgeler Komitesi’ne yer verilmiştir. Böylece yerel ve bölgesel yönetimlerin Birlik düzeyinde daha iyi temsil edilmelerinin yolu da açılmıştır (Kaya, 2006: 46). Nitekim AB organlarında, yerel yönetimler, birlik içindeki yerel yönetim politikasını büyük ölçüde etkileyeceği, farklı yapıdaki yerel yönetim politikalarını bir çerçevede toplayacağı ve birlik hukukunun yerel yönetimlere karşı tek bir şekilde uygulanmasının sağlanacağı yönünde güçlü görüşler bulunmaktadır. AB hukukunun yerel yönetimlere karşı tek bir şekilde uygulanması son derece önem arz etmektedir. Çünkü yerel yönetimler açısından da AB hukukunun önceliği bulunmaktadır ve birlik hukuku, yerel yönetimleri çok yakından etkilemektedir. Birlik tarafından alınan kararların büyük bir bölümü, üye ülkelerde yerel yönetimler tarafından uygulanmaktadır. Bu nedenle AB hukuku yerel yönetimleri bazı durumlarda doğrudan, bazı durumlarda ise dolaylı olarak etkilemektedir (Nacak, 2007: 101).

Bu durumu düzenlemek ve güçlendirmek bağlamın da Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Tek Şartı ve AB’ni kuran Maastricht Sözleşmesi gibi uluslararası belge ve metinler hazırlanmıştır. Bu belge ve metinlerin bazıları sadece yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler getirmesine karşılık (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi) bazıları ise genel metinler içinde (Maastricht Sözleşmesi gibi) özerk ve güçlü yerel yönetimler oluşturulmasına ilişkin özel hükümler getirmiştir. Bu anlamda Avrupa Tek Senedi’nde yerellik ilkesi açıkça belirtilmese de bunu çağrıştıran ifadeler yer verilmiştir. Kentlilerin ve kenttaşların haklarını içeren, daha doğrusu insan haklarının yerel düzeyde somutlaştırılması amacıyla düzenlenen Avrupa Kentsel Şartı (European Urban Charter) da adem-i merkezileşme eğilimlerini yansıtan bir Avrupa Konseyi belgesi olarak ortaya çıkmıştır (Karaarslan, 2007: 84).

AB hukuki mevzuatında Yerindelik (Subsidiarity) İlkesi, Maastrich Antlaşması ile genel bir ilke olarak girmiştir. Gerek AB kurumları gerekse Türkiye’nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi’nin önemini vurgulamak amacı ile son zamanlarda hep gündemde tuttuğu Yerindelik İlkesi, yerel ve bölgesel yönetimlere daha çok yetki aktarılmasını sağlayarak idari ve mali özerkliklerinin artırılmasını hedeflemektedir (Demirkaya, 2010: 423).

AB’nin benimsediği “yerindelik” ilkesi yerel yönetimlerin yetkilerinin büyük ölçüde genişlemesine yol açmıştır. Yerindelik, kamu projelerinin içeriklerine ve yapılarına göre, onlara en uygun yerel ve merkezi otorite tarafından tasarlanıp uygulanması demektir. Bu çerçevede, AB’de Belediyeler geleneksel hizmetler yanında eğitim, kültür, sanat ve sporun geliştirilmesi konusunda daha geniş yetkilere sahiptir. Sosyal refahı sağlamaya yönelik merkezi yaklaşımlar yerel yönetimlere devredilmiştir. Örneğin işsizlikle mücadele ve ekonominin canlandırılması ile ilgili yetkiler belediyelere aittir. Daha öncede de ifade edildiği gibi AB’de tek bir yönetim sistemi yoktur. AB, yerel yönetimlerin örgütlenme tarzı ve görev ayrımı gibi yerel yönetim sistemine ilişkin konularda üye ülkelere her hangi bir yaptırımda bulunamamaktadır; bu nedenle de üye ülkelerin yerel yönetim sistemlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Ancak, AB sınırları içerisinde yerel yönetimler için ortak bir “yönetişim” kavramı geliştirilmektedir. Bu

anlayışın en temel özelliği demokratik ve katılımcı bir yönetimin desteklenmesidir (Hacıtahiroğlu, 2006: 96).

6. FRANSA VE İNGİLTERE'DE YEREL YÖNETİM GELENEĞİ VE YAPISI

6.1. Fransa'da Yerel Yönetimler

Fransız yerel yönetim sistemi, esas itibariyle Fransız devrimi ve Napolyon döneminde ortaya çıkan coğrafi yönetim birimlerine dayanmaktadır. O dönemde oluşturulan komün ve il haritası çok az değişiklikle günümüze kadar gelmiştir (Arıkan, 2006: 268). Fransa, milli birlikteliğini erken dönemde kurarak ulusal merkezi monarşiye ilk ulaşan devletlerden birisi olması nedeniyle yönetim tarihinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Mutlakiyetçi monarşinin sonunu getiren 1789 Devriminin koşullarında Napolyon'un kurduğu merkeziyetçi yönetsel model dünyadaki pek çok ülkenin yönetim ve hukuk sistemleri açısından önderlik özelliği taşımaktadır. Önemli bir revizyona tabi tutulmadan yaklaşık 170 yıl uygulanan bu yönetsel model; hem Fransa'nın belirleyici özelliklerinden birisidir ve hem de bir yönetim sisteminin sosyo-ekonomik ve siyasal değişimleri gerçekleştirmek amacıyla nasıl kullanılması gerektiğini gösteren başarılı bir örnektir (Nitas, 2018: 201).

Yerel yönetim geleneği İngiltere kadar eskilere gitmeyen ve genellikle merkeziyetçi bir tutuma sahip olmasıyla tanınan Fransa'da I. Cumhuriyet Dönemi'nden V. Cumhuriyet Dönemi'ne kadar bütün dönemlerde yerel yönetimlerin yapılarında bazı değişimler olmasına karşın, temelde bu ülkede yerel yönetimlere ilişkin sistem değiştirilmemiş, merkezi idarenin güçlü yapısı ve yerel yönetimler üzerindeki sıkı kontrolü hep var olmuştur. Ancak 1982'den sonraki reformlarla AB'nin kattığı dinamizm ile adem-i merkeziyetçi yapılanma hareketleri artmış ve yerel yönetimlerle merkezi hükümet arasında denge oluşturulmaya başlanmıştır (Türkoğlu, 2009: 31).

Fransa'nın üniter bir devlet modeli ve merkeziyetçi yapıyı tercih etmesinin tarihsel arka planında tesadüfi ya da serbest bir tercihten çok feodal dönemden gelen parçalanmışlığın ve yerel güç odaklarının direncini kırmak amacı olduğu bu nedenle bu durumun zorunlu bir tercih yarattığı belirtilmektedir. Fransız Devrimi ve Bonaparte döneminde şekillenen yerel yönetim sistemi İspanya, İtalya, Türkiye, Portekiz, Yunanistan gibi Avrupa ülkeleri yanında Afrika ve Amerika Kıtasındaki bazı ülkeleri de etkilemiştir (Karaarslan, 2007: 46).

Fransa'da yerel yönetimler tüzelkişiliği ve özerkliği mevcut kurumlar olarak kurulmuş olmasıyla birlikte, gelişmesi, yetki ve görevleriyle güçlenmesi, dönem olarak özellikle 1980'li yıllara, gelişmenin niteliği olarak da taşra örgütlerinden yerel yönetimlere yetki, sorumluluk ve görev aktarılması ile olduğu görülmektedir. Bölge yerel yönetimi de aynı düzeyde taşra teşkilatı olan yapıya yerel bir yapının eklenmesiyle 1982'de oluşturulmuş ve 1986 yılında ilk bölge yerel meclisi seçilmiştir. Dolayısıyla Fransız yerel yönetimlerinin gelişimini, merkeziyetçi yapının taşra örgütünden ayrı ele almak yanlış sonuçlar verebilmektedir. Yerel yönetim yapısında gelişme seyri genel olarak, tarihsel süreç içerisinde yapılan düzenlemeler ile her iki yönetim (merkezi yönetimin taşra örgütü ve yerel yönetimler) arasında yetki ve görev dengesinde ayarlamalar yapılması ve özellikle, 1980'den sonra bu dengenin yerel yönetimler lehine düzenlenmesi şeklinde görmek mümkündür (Hatipoğlu, 2007: 25-26).

Fransa'da halen üç tipte yerel ve bölgesel kuruluş mevcuttur. Bunlar sırasıyla; kurulmasına ilişkin yasal işlemleri (seçimler) 1986'da tamamlanan bölgeler, iller veya departmanlar, komünler veya belediyelerdir. Bunların yanı sıra Paris kenti ayrı ve özel bir statüye sahiptir. Birçok gözlemci tarafından Fransız yerel yönetim sisteminin, Napoleon Bonaparte tarafından başlatılan 1799-1815 reformlarından kaynaklandığı kabul edilmektedir. Fransız devletinin yapısı I. ve V. Cumhuriyet arasında çok sayıda değişiklik yaşamasına karşın, yönetim kültürü aynı kalmıştır (Batal, 2007: 65-66).

Fransa'da yerel gelişme kavramı çeşitli evrelerden geçmiştir. Bu evreler, 1950'li yılların sonuna kadar, merkeziyetçilik ve planlama; devletin merkezileşmesinin ve modernleşmesinin başlaması, "yerellik" olgusunun düşünülmeğe başlanması; verili kurumsal durumu tümüyle değiştiren, 1982 tarihli yerinden yönetim çalışması; 1990'lı yıllarda yaşanan değişimlerle, yerel gelişme bağlamında yerel yönetimler arası işbirliğinin de gelişmesi olarak ifade edilmektedir (Casagrande, 2018: 1-2).

Fransa'da yerel yönetimler, gelenek olarak demokrasiyle fazla ilişkilendirilmemiştir. Cumhuriyeti güçlendiren unsurlardan çok Cumhuriyet'e potansiyel tehlike olarak algılanmıştır. Bu anlamda yerel yönetimler, kontrol altında tutulması gereken birimler olarak görülmüştür. Bu yetkiler, ülkenin her

tarafında yerleştirilen süper yetkili valiler tarafından yapılmıştır (Al, 2008: 288). Fransa’da halkın karar alma mekanizmalarına katılımı sınırlı bir ölçüde gerçekleşebilmektedir. Bu anlamda yasal çerçevede halkın komisyon görüşmelerine katılma hakkı vardır. Bunun yanında yasal olarak halkın alınan kararları mahkemeye götürme hakkı bulunmaktadır. Ayrıca tek taraflı olarak belediyeler referanduma gitme hakkını kullanarak halka danışma yolunu seçebilir. Ancak burada altı çizilen nokta halkın kararları sorgulama ve müdahale yetkisinin sınırlı olmasıdır. Son olarak ise 2001 yılında ulusal parlamentoda kabul edilen kanun ile nüfusu 80.000 üzerindeki tüm yerel yönetimlerde “Semt Meclisleri”nin kurulması zorunluluk haline getirilmiştir. Bu sayede halkın belli ölçülerde karar alma mekanizmalarına gönüllü katılımına imkan sağlanmıştır (Toksöz vd., 2009: 70).

6.2. İngiltere’de Yerel Yönetimler

İngiltere’de yerel yönetimlerin yapısı 1972 yılında kabul edilmiş olan Yerel Yönetim Yasası (Local Government Act) ile oluşturulmuş, ancak daha sonraki bazı kanunlarla önemli değişiklikler yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir (Türkoğlu, 2009: 28). Yerel yönetim örgütlenmeleri günümüzde gerek federal ülkelerde gerekse, üniter yapıya sahip ülkelerde yönetim yapısı içinde önemli fonksiyona sahiptir. İngiltere gibi üniter yapıya sahip bir ülkede, yerel yönetimlerin tarihi gelişimi ve yerel yönetimlere verilen önemin derecesine bakıldığında, bu ülkenin federal yapıya sahip ülkelerden hiç de geride olmadığı, hatta yerel yönetimlerin en güçlü olduğu ülkelerden birisi olduğu görülmektedir. İngiltere’de yerel yönetimlerin güçlü olmasının altında yatan temel neden de, yerel yönetimlerin ortaya çıkmasının yüzyıllar öncesine dayanması ve köklü bir geleneğin oluşmasıdır (İnanç ve Ünal, 2006: 137). Bu bağlamda İngiltere yazılı bir anayasaya sahip olmamasına rağmen, güçlü yerel yönetim geleneği ile yerel yönetimlerine gereken önemi vermiş en önemli ülkelerden birisidir. İngiltere’de yerel yönetim geleneği yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Çok karışık bir yapı olarak görülen İngiliz yerel yönetim sistemi son yıllarda çıkarılan kanunlarla bir ölçüde düzenlenebilmiştir.

İngiltere’de yerel yönetimlerin bugünkü mevcut yapısı 1972’de yapılan ve 1 Nisan 1974’den itibaren yürürlüğe konulan Yerel Yönetimler Yasası ile 1986 yılında yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur. 1974’den itibaren yürürlüğe konan Yerel Yönetimler Yasası ile yerel yönetimler, nüfus yoğunluğu ve sosyo-ekonomik durumlarına göre yeniden düzenlenmiş ve mevcut yerel yönetim birimlerinin sayısı azaltılarak, üç sınıflı bir sistem oluşturulmuştur. Bu sınıflamaya göre birinci kademe olarak il (county) ikinci kademe olarak bölge (district), üçüncü kademe olarak da köyler (parishes) yer almaktadır. İngiltere’de yerel yönetimler bir yandan il, bölge ve köy kademelerine ayrılırken, diğer taraftan bu kademeler metropoliten olup olmadıklarına göre sınıflandırılmış, başkent Londra’da Büyük Londra Yönetimi ayrıca düzenlenmiştir (İnanç ve Ünal, 2006: 126).

1990’lı yıllardan itibaren İngiltere’de yeni hizmet sunumu çerçevesinde “yerel yönetişim” yaklaşımı gelişerek hizmetlerin daha etkin, daha hızlı bir şekilde işlenmesini sağlamak; kamusal örgütleri şeffaf bir hale getirerek halkın yönetime katılmasını güçlendirmek amacıyla sivil toplum kuruluşlarının da yerel hizmetlere aktif biçimde katılması öngörülmüştür. Ancak yerel yönetimlerin merkezi, yerinden ve yerel sivil örgütlerle birlikte yürütülmesi arzusu gerçekte, diğer Anglo-Sakson ülkelerinde görülen güçlü ve özerk yerel yönetim anlayışının İngiltere’de görülmesine engel olmuştur. Hiç kuşkusuz bu gelişmenin önündeki en büyük engel, merkezi yönetimin sıkı denetimi ve ulaşım, polis, sağlık ve eğitim alanlarında hizmetleri doğrudan yürütme arzusudur (Parlak ve Caner, 2009: 139).

İngiltere’de yerel yönetimler, demokrasinin ve adem-i merkeziyetçi yönetim anlayışının en önemli unsurlarından olarak görülmektedir. Yerel yönetimlerde adem-i merkeziyetçiliği sağlayan az sayıda ülkeden biri olma özelliğine sahiptir. Bu yönünü devam ettiren ve bunda da başarılı olan ender Avrupa ülkelerinden biridir. Bu başarısını da kurmuş olduğu yerel yönetimler sistemine borçludur. İngiltere’de ve Galler’de bugün 410 yerel yönetim hizmet görmektedir olup bu yerel yönetimlerde seçilmiş 20.800 delege bulunmaktadır. Delegeler, 4 yıllığına doğrudan seçilmektedir. Yerel yönetim birimlerinde 2 milyonun üzerinde kamu görevlisi çalışmakta olup 700 farklı hizmet üretilmektedir (Hatipoğlu, 2007: 23). İngiltere’de gelişen toplum ve hizmet kalitesi ile birlikte yerel standartlarda da yeni öncelikler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Yerel bölgelerde yaşayan halkın temsili demokrasi uygulamaları ile yetinmediği görülmektedir. Vatandaşın birey olarak yerel yönetimde mekânsal kolaylığın faydalarını tatbik etme taleplerinin de artarak büyümekte olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, yönetici eksenli yönetim tarzı yerine, “yönetişim” eksenli yönetim tarzı yerel yönetimlerin faaliyet alanlarına egemen olmaya başlamıştır. Yerel demokrasi uygulamalarının başarısı açısından değerlendirildiğinde toplumu

oluşturan unsurların, örgütlü toplum yapısına sahip olma istek ve hevesi taşıdıkları görülmektedir (Okutan, 2008: 105). AB süreciyle birlikte İngiltere’de yerel yönetimler yeni yerelcilik (New Localism) ve çok katmanlı yönetim kavramları çerçevesinde gelişmektedir. Yeni yerelcilik kavramıyla merkezi yönetim yetkilerinin yerel yönetimlere aktarılması ve çok katmanlı yönetimle de yerel yönetimlerin özerk içeriğine vurgu yapılmaktadır (Karaarslan, 2007: 53).

7. SONUÇ

AB’nin üye ülkelere model olabilecek belirli bir yerel yönetim modeli ya da sistemi bulunmamaktadır. Bunun yerine AB, bu konuda üye ülkeleri serbest bırakmakta, ancak birlik hukukuna ve temel kurucu antlaşmalara da uyum beklemektedir.

Merkezi örgütlenme tarzından, halka açık ve katılımı esas alan demokratik anlayışa geçiş Avrupa’da adem-i merkeziyetçi yönetim anlayışını güçlendirmiştir. AB günümüzde gerek yasal gerekse kurumsal olarak yerelleşmeyi ön planda tutan politikalara ağırlık vermektedir. Bu bağlamda yerellik ilkesi 1951 yılında imzalanan ve günümüz Avrupa Topluluğu’nun kurucusu Antlaşması olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması’nın 95. maddesinde yer almış ve günümüze değin bu ilkenin yerleştirilmesine ilişkin çalışmalar devam etmiştir. Bu anlayışa paralel olarak 1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda, 1987 Avrupa Tek Senedi’nde, 1992 Maastricht Antlaşması’nda, 1994 Avrupa Parlamentosu Yerel Yönetimler Konferansı’nda yerellik ve buna bağlı olarak yerel demokrasi kavramları AB’nin temel ilkeleri arasında sayılmıştır.

Çalışmada incelenen Fransa ve İngiltere yerel yönetim sistemlerine de bakıldığında bu ülkelerde yerelleşme adına önemli reformların yapıldığı ve başarı ile sürdürüldüğü görülmektedir. Anglo-Amerikan ve Kıta Avrupa siyasal/kültürel geleneğine sahip iki farklı ülkede, AB’nin de etkisiyle benzer bir eğilim yaşandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, M. (2001), Sihirli Anahtar Terminatöre Karşı: Avrupa Nedir? Ne Değildir?, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 111-126.
- AĞIRBAŞ, E. D. (2008), Avrupa Birliği ve Türkiye’de Alan Kullanım Kararlarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Gaziemir Örneği, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- AKÇADAĞ, E. (2018), *Avrupa Parlamentosu ve Parlamentodaki Siyasal Gruplar*, s.1, 12.10.2018 tarihinde www.siyasaliletisim.org/pdf/avrupaparlamentosuvesiyasalgruplar.pdf adresinden alındı.
- AL, H. (2008), *Yeni Kamu Yönetimi: Ülke Deneyimleri*, İstanbul: Değişim Yayınları, İstanbul.
- ARIKAN, Y. E. (2006), Fransız Yerel Yönetim Sistemi ve Türkiye’ye Yansımaları, Bekir Parlak, Hüseyin Özgür İçinde *Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler*, Bursa: Alfa Aktüel, Bursa.
- BATAL, S. (2007), Yerel Yönetimler Açısından Türkiye ve Avrupa Çevre Politikalarının Mukayeseli Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BAYKAL, S. (2004), Avrupa Birliği Anayasalaşma Sürecinde Adalet Divanı’nın Rolü: Divanın Ulusal Mahkemelerle İlişkileri ve Yorum Yetkisinin Sınırları Bağlamında Bir Analiz, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 4(1), Güz, 121-149.
- BİLAR, E. (2018), *Avrupa Birliği Sürecinde Bilgi-Bilgi İnsanı-Bilgi Toplumu*, s.294, 10.05.2018 tarihinde kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak05/u05-25.pdf adresinden alındı.
- BİLECEN, H. (2008), *Neo-Liberalizm ve Yerel Yönetimler Ekseninde Subsidiarite İlkesine Bir Bakış: Avrupa Birliği Örneği*, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, 24 Ekim 2008, 08.06.2018 tarihinde www.usakgundem.com/.../neo-liberalizm-ve-yerel-yonetimler-ekseninde-subsidairite-ilkesine-bir-bakis-avrupa-birliigi-ornegi-.html adresinden alındı.
- CASAGRANDE, C. (2018), *Yerel Birimlerin Yerel Gelişmedeki Rolü: Fransa Örneği*, s.1-2, 02.04.2018 tarihinde ipc.sabanciuniv.edu/tr/ArastirmaAlanlari/.../ClaudeCasagrande.pdf adresinden alındı.

- ÇAĞLAN, D. (2002), AB/Kopenhag Kriterleri Üzerine Bir Yaklaşım, *Görüş Dergisi*, Sayı: 3-4, 67-72.
- ÇELİK, A. (2004), Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye'nin Uyum Süreci-1, *Sendikal Notlar*, Sayı: 24, 1-22.
- DEMİR, N. (2006), Avrupa Birliği'nde Demokrasi Kavramı, Gelişimi ve Uluslararası Etkileşim, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- DEMİRKAYA, Y. (2010), Avrupa Birliği'nin Yerel Kamu Şirketleri Stratejisi: Türkiye'de Hukuki Yapı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Uygulamaları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 420-444.
- EMEKLİ, S. B. E. (2008), Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyeliği Bağlamında Demokrasi ve İnsan Haklarının Önemi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- ERGÜN, İ. (2006), Yerel Yönetimlerde Yönetişim Kavramı ve Avrupa Birliği ile Kıyaslaması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- GÖZTEPE, E. (2008), *Avrupa Birliği'nin Siyasal Bütünleşmesi ve Egemenlik Yetkisinin Paylaşılması Sorunu*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- GÜNGÖRMÜŞ KONA, G. ve ÖZONUR, Z. (2006), *EU Borders and the Problem of Enlargement, "Changes and Transformations In The Socioeconomic and Political Structure of Turkey Within the EU Negotiations"* başlıklı Sempozyum Bildirisi, Dumlupınar Üniversitesi, 16-28 Mart 2006, Kütahya.
- HACİTAHİROĞLU, K. (2006), Avrupa Birliği Genişleme Evrelerinde İzlenen Siyaset ve Türkiye İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- HATİPOĞLU, N. (2007). Yerel Yönetim Yasalarında Yapılan Değişikliklerin Türkiye'nin Demokratikleşmesi Süreci Açısından İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İNANÇ, H. ve GÜNER, Ü. (2006), Demokratik Yönetişim Nosyonu Bağlamında AB'nin Kurumsal Kısıtlarının Sosyo-Politik Analizi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 359-382.
- İNANÇ, H. ve ÜNAL, F. (2006), İngiltere'de Yerel Yönetimler, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 16, 125-140.
- KARAARSLAN, M. (2007), Türkiye'de Yerel Yönetim Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- KAYA, Y. (2006), Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Yerel Yönetim Politikaları, Subsidiarite İlkesi Bağlamında Gelişmeler ve Karşılaştırmalı Değerlendirmeler, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KAYGISIZ, Ü. (2012), Avrupa Birliği'nde Son Dönem Demokratikleşme Çabaları: Lizbon Antlaşması'nın Demokratikleşmeye Katkısı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(6), 93-108.
- KELEŞ, R. (2009), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KERMAN, U. (2009), Avrupa Birliği: Yerel ve Bölgesel Yönetimler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 14(1), 273-286.
- MİNDEK, C. (2008), Avrupa Birliği'nde Demokrasi Açığı Sorunu ve Avrupa Parlamentosu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- NACAĞ, O. (2007), AB Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi ve İdari Denetimi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- NİTAS, K. (2018), *Fransa Yönetim Sistemi*, s.201, 02.06.2018 tarihinde www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/fransa.pdf adresinden alındı.
- OKUTAN, E. (2008), Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği, *Sayıştay Dergisi*, 71, 91-108.
- ÖZER, M. A. (2006), *Avrupa Birliği Yolunda Türk Kamu Yönetimi*, Ankara: Platin Yayınları.
- PARLAK, B. ve CANER, C. (2009), *Karşılaştırmalı Siyasal ve Yönetimsel Yapılar*, Bursa: Alfa Aktüel.
- TOKSÖZ, F. vd. (2009), *Yerel Yönetim Sistemleri*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Tribeca (2018), *Avrupa Birliği İletişim Projesi, AB ve Kurumları*, s.1, 05.05.2018 tarihinde www.ordutb.org.tr/DOKUMANLAR/AB_Kurumlar.doc adresinden alındı.
- TÜRKOĞLU, İ. (2009), *Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması*, Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayın No: 2009/389.